

27.10.23 р. 14гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Дієслівні закінчення. Складні випадки словозміни дієслів *дати, їсти, відповідати, бути* та інші

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

Дієслівні закінчення

Теорія:

Особові дієслова змінюються за **особами й числами**. Особові закінчення залежать від **дієвідміни**. Дієслова **теперішнього й майбутнього часу** (крім складеної форми) за характером закінчень поділяють на дві **дієвідміни** — **першу та другу**. Найпоширеніший спосіб визначення дієвідміни — за формою **3-ї особи множини** (вони що (з)роблять?): **кажуть, сиплють, варять, біжать**.

До **I дієвідміни** належать дієслова, що в **третій особі множини** мають закінчення **-уть (-ють)**: **стрижуть, пишуть, мелють, гріють**.

До **II дієвідміни** належать дієслова, що в **третій особі множини** мають закінчення **-ать (-ять)**: **кричать, лежать, вірять, носять**.

Особові закінчення **дієслів**

Зверни увагу!

Визначаючи дієвідміну, потрібно зважати на **вид** дієслова:

купити — II дієвідміна, бо *купають*; *купляти* — I дієвідміна, бо *купають*.

Дієслова *дати*, *їсти* й *...вісти* (розповісти, відповісти, доповісти тощо) **не належать** до дієвідмін і відмінюються за таким зразком:

1 ос.	Однина дам, їм, відповім	Множина дамо, їмо, відповімо
2 ос.	Однина даси, їси, відповіси	Множина дасте, їсте, відповісте
3 ос.	Однина дасть, їсть, відповість	Множина дадуть, їдять, відповідять

• Дієслова **бути**, **їсти**, **дати** і дієслова з основою — **вісти** (**доповісти**, **відповісти**, **розповісти** і ін.) у теперішньому часі та в майбутньому доконаного виду мають особові закінчення, невідомі іншим дієсловам, а тому вони не належать ні до першої, ні до другої дієвідмини. Їх об'єднують в окрему групу, які іноді називають **архаїчною групою дієслів**.

Зверни увагу!

У 2-ій особі однини дієслова **дати**, **їсти**, **відповісти** мають форму **даси, їси, відповіси** (без кінцевого **ш**).

Дієслово **бути** в усіх особах теперішнього часу має форму **є**.

Зверни увагу!

Дієслова на **-вісти** без префікса **не вживають**. Форми **доповідять**, **розповідять**, **відповідять** використовують рідко. Найуживанішими є описові форми *дадуть відповідь*, *зроблять доповідь*, *розкажуть*.

РОБОТА У ЗОШИТІ
ТРЕНАЖЕР З ПРАВОПИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- *Перейти за посиланням.* Дієвідміни. Правопис закінчень дієслів у теперішньому і простому майбутньому часах.

https://webpen.com.ua/pages/Morphology_and_spelling/verb_declination_present_simple_future_tenses.html

Окрему групу становлять дієслова

БУТИ, ДАТИ, ЇСТИ та дієслова з основою на **-ВІСТИ**: розповісти, відповісти.

однина

1 дам їм відповім
2 даси їси відповіси
3 дасть їсть відповість

множина

1 дамо їмо відповімо
2 дасте їсте відповісте
3 дадуть їдять відповідять

УВАГА!!!! Від дієслова **БУТИ** вживається тільки форма **Є**.

Провідміняйте дієслова **з'їм, розповісти за особами**

	Однина	Множина
I ос.	Я	МИ
II ос.	ТИ	ВИ
III ос.	ВІН ВОНА ВОНО	ВОНИ

80. Перепишіть, подані в дужках дієслова ставлячи у формі другої особи однини майбутнього часу.

Зразок. *Гірко заробиш — солодко (з'їсти).* — *Гірко заробиш — солодко з'їси.*

1. (Дати) обіцянку — добре, дотримаєш її — ще краще. 2. За кожну невиконану обіцянку (відповісти) як не перед людьми, так перед своєю совістю. 3. Кому відкриєш таємницю, тому (віддати) і свою свободу. 4. Не (розповісти) добре про справу, яку зробили інші. 5. Як ти, балакуне, мудрий еси, то й собаці слова мовити (не дати).

- Записати речення. Які дієслівні форми в них використані? Підкреслити їх.

1. Жити — значить працювати.
2. Недалеко від посивілого у віках Києва... на мальовничій, повитій зеленню горі підноситься у височінь бронзова постать поета (М. Рильський).
3. Лише рілля в степу, зберігши колір чорний, його перелива у золото колось (А. Малишко).

– Прочитайте теоретичні відомості. Складіть конспект із наведенням прикладів.

Дієслова **бути, їсти, дати** і дієслова з основою — **вісти** (доповісти, відповісти, розповісти і ін.) у теперішньому часі та в майбутньому доконаного виду мають особові закінчення, невідомі іншим дієсловам, а тому вони не належать ні до першої, ні до другої дієвідміни. їх об'єднують в окрему групу, які іноді називають архаїчною групою дієслів.

У сучасній українській мові від нього в усіх особах однини і множини теперішнього часу вживається звичайно лише одна форма **є** (я, ти, він є; ми, ви, вони є) і дуже рідко в першій та третій особах однини форма **єсть**: Я єсть народ, якого Правди сила ніким звойована ще не була (П. Тичина).

У художній літературі зі стилістичною метою (для створення урочистості мови тощо) іноді вживаються архаїчні особові форми дієслова **бути**. Напр.: Ти воскреси нам діяння народу: одвічня ти ж наша сило,— славна бо еси (П. Тичина).

Дієслово **їсти** в теперішньому часі й утворені від нього дієслова доконаного виду (поїсти, з'їсти) у майбутньому часі відмінюються так:

Однина Множина

1- а ос. їм, з'їм їмо, з'їмо

2- а ос. їси, з'їси їсте, з'їсте

3- я ос. їсть, з'їсть їдять, з'ядять

Дієслово **дати**, як і вивідні від нього **віддати, видати, подати, продати** тощо, та дієслова, утворені від основи -**вісти** (доповісти, оповісти та ін.), є дієсловами

доконаного виду, тому вони в теперішньому часі не вживаються, а мають лише форми майбутнього простого часу.

Зразок відмінювання дієслів дати, розповісти.

Однина Множина

1-а ос. Дам, розповім дамо, розповімо

2-а ос. Даси, розповіси дасте, розповісте

3-я ос. Дасть, розповість дадуть, розповідять

- До змінюваних дієслівних форм запишіть у дужках форму інфінітива (що робити?). Назвіть морфологічні ознаки інфінітива. Який заголовок ви дали б тексту?

Гаї, завітчані в жовті і багряні барви, вигріваються під лагідним осіннім сонцем. Небо високе і синє-синє, без жодної хмаринки, на його пречистому тлі палахкотять дерева, неначе вогнескипи.

Час від часу набіжить вітер, вдарить тугою хвилею по верховіттях, і тоді враз закружляє в повітрі золотаво-багряниста віхола, зашурхотить падолистами. Здається, що й не листя тріпоче, а жахтить живе полум'я, щоб за хвилинку згаснути, розпрощавшись з вітром і сонцем (І. Цюпа).

- У поданих словосполученнях замініть дієприкметники прикметниками і запишіть паралелі. Чим відрізняються ці форми між собою?

Зразок: Занесена дорога — чиста дорога.

- ☐ зеленіюче поле
- ☐ застелений стіл
- ☐ прикриті кущі
- ☐ прибуваючий поїзд

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- Прочитати текст, визначити, записати його тему. Доповнити текст своїми міркуваннями та записати їх, підкреслити усі дієслівні форми.

ТВОЄ ЗДОРОВ'Я У ТВОЇХ РУКАХ

Людина кінця ХХІ віку особлива, бо живе в поганих екологічних умовах, дихає забрудненим повітрям, п'є нечисту воду, ще й привчилася зловживати медикаментами хімічного походження. Сучасна людина недостатньо звертає увагу на своє здоров'я.

Завдяки тому, що маємо специфічну екологічну ситуацію: крім, нітратів, гербіцидів та інших отрутохімікатів, які застосовуються в сільському господарстві, у продуктах харчування присутні ще й радіонукліди, з'явилося багато хронічних захворювань.

Американське товариство геронтологів своїм девізом має слова: «Якщо у вас є здоров'я, то у вас є все».

Щоб продовжити здоров'я, треба дотримуватися таких основних принципів: раціональне харчування, мета життя, оптимізм і вміння володіти своїми емоціями, режим праці й відпочинку, рухова активність, ходіння, біг, плавання, відмова від шкідливих звичок, нормальний сон, загартування організму.

Дотримуючись доступних і дієвих порад у поєднанні з активним способом життя, не відриваючись від ласкавої Матері-Природи, можна на багато років зберегти своє повноцінне здоров'я та активне довголіття (О. Ганич).